

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

ВИПУСК 94

31 травня 2023 р.

м. Переяслав

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

Рада молодих учених університету

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

31 травня 2023 року

Вип. 94

Збірник наукових праць

Переяслав – 2023

9. Leahy R. L. (2003). Cognitive therapy techniques: A practitioner's guide. Guilford Press.
10. Leichsenring F., Leibling E. (2003). The effectiveness of psychodynamic therapy and cognitive behavior therapy in the treatment of personality disorders: A meta-analysis. The American journal of psychiatry, 160(7), 1223–1232. doi:10.1176/appi.ajp.160.7.1223
11. Rapee R. M., Heimberg R. G. (1997). A cognitive-behavioral model of anxiety in social phobia. Behaviour Research and Therapy, 35(8), 741-756.
12. Richards J. C., Suckling R. (2011). Improving access to psychological therapies: Phase IV prospective cohort study. British Journal of Clinical Psychology, 50(2), 184-199.
13. Segal Z. V., Williams J. M. G., Teasdale J. D. (2002). Mindfulness-based cognitive therapy for depression: A new approach to preventing relapse. Guilford Press.
14. Wells A. (2000). Emotional disorders and metacognition: Innovative cognitive therapy. Wiley.
15. Wolitzky-Taylor K., Zimmermann M., Arch J., De Guzman E. (2015). The use of exposure therapy in the treatment of anxiety disorders: A review of the evidence. Journal of anxiety disorders, 34, 1-24.

УДК 159.923.2:378.012.4-051

*Леся Василенко, Роман Гобрей
(Дрогобич, Україна)*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті аналізуються особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

Ключові слова: компетентність, комунікативна компетентність, комунікативна компетентність майбутнього вчителя, спілкування, педагогічна взаємодія.

The article analyzes the peculiarities of the development of communicative competence of the future teacher.

Key words: competence, communicative competence, communicative competence of the future teacher, communication, pedagogical interaction.

Постановка проблеми. Комунікативна компетентність є дуже важливою, особливо для майбутнього педагога. Адже йому необхідно знаходити спільну мову з учнями різного віку та враховувати їх індивідуальні особливості (властивості нервової системи, особливості характеру, активності, уваги, пам'яті, емоцій, захоплення та інтереси). Це завдання стає ще більш важливим для майбутнього вчителя, який працюватиме із дітьми, які були свідками воєнних дій та пережили травматичні події.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема компетентностей майбутнього вчителя розглядається у роботах І.Когута, І.Барабаша, О.Кравченко-Дзондзи, С.Мартиненка. Дослідники О.Максимова, Ю.Рись, С.Козак, В.Ступницький розглядають це поняття як уміння правильно контактувати з іншими людьми та підтримувати цей контакт.

Мета статті: охарактеризувати особливості комунікативної компетентності майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існує дуже багато тлумачень поняття «комунікативна компетентність», які з різних сторін підкреслюють важливі аспекти цього явища. Поняття «комунікативна компетентність» розглядається як: володіння колективною професійною діяльністю та прийомами професійного спілкування; як сформованість соціальної відповідальності за результати своєї діяльності; вміння вступати у комунікацію, невимушено спілкуватися; інтегральне, відносно стабільне, цілісне психічне утворення, яке включає систему комунікативних властивостей, комунікативного потенціалу

та комунікативного ядра особистості; досвід та готовність до спілкування у різних комунікативних ситуаціях; вміння розпочинати, спрямовувати, контролювати комунікативний процес [1; 3; 4; 5]. Таким чином, комунікативна компетентність є метакомпетентністю, це цілісне, інтегративне, багатокомпонентне психічне утворення, що визначає ефективність спілкування. Вона входить у соціальну, професійну, міжособистісну компетентність і є об'єднуючою ланкою цих утворень [2; 5].

Стосовно нашого дослідження, комунікативна компетентність педагога розглядається як здатність до успішної та ефективної педагогічної взаємодії з усіма учасниками освітнього простору та із соціальним оточенням для вирішення широкого кола педагогічних завдань. Високий рівень комунікативної компетентності дозволяє оптимізувати навчання, моделювати безпечні ситуації спілкування, транслювати адекватні, гнучкі та варіативні моделі комунікативної поведінки.

Від педагога вимагається володіння техніками вербального і невербального спілкування, вміння створювати соціально-педагогічні ситуації, у яких практикуються у встановленні контактів з оточуючими, у зверненні до них за допомогою, порадою, вибудовуючи правильну комунікацію. Вчитель має володіти технікою «екологічної комунікації», тобто організувати спілкування з дітьми на доступному для них рівні, враховуючи їх інтелектуальні, мовні та інші можливості відповідно до їхніх інтересів та життєвих потреб. Також, вчитель має бути здатним реалізовувати особистісно-орієнтовані освітні та комунікативні технології та гнучко керувати навчально-виховним процесом. Від комунікативної компетентності вчителя залежить демократизм та гуманізм спілкування, ефективність спілкування з погляду результативності встановлення контактів, задоволеності вчителя та школярів своєю працею.

Одним із пріоритетних напрямів роботи школи є пошук шляхів до зацікавлення і захоплення дітей до навчання, до прояву творчих здібностей, самостійного прийняття рішень у різних життєвих ситуаціях, розвиток особистості, становлення людини, «Я-концепція». Саме тут на допомогу власне і приходять комунікативна компетентність. Комунікативну компетентність можна вважати структурним феноменом, який включає в себе навички налагодження контакту з оточуючими, мовні уміння, соціально-психологічний вплив. Розглянемо вимоги до комунікативної компетентності вчителя, які зумовлені різними функціями: комунікативною, психологічною, пізнавальною.

Встановлювати міцні взаємовідносини між вчителем і учнем: вчитель має розуміти учня, вміння входити в його положення. Він також був колись учнем, не варто йому про це забувати, що учень стоїть лише на початку свого шляху до дорослості. Тому завдання вчителя допомогти йому пройти цей шлях гідно, залишаючи багаж знань за плечима і приємні спогади зі шкільної лави. Цікавим є такий факт, що майбутній вчитель, який ріс у сім'ї, де були діти, тобто мав молодших братиків чи сестричок, може краще контактувати із дітьми в класі, адже уже певний досвід присутній. Однак це можна вважати лише невеличким поштовхом, насправді знаходити спільну мову з дітьми можна навіть без досвіду, головне мати до цього покликання і не боятися. Вчитель, якого розуміють навіть з пів слова, який буде поважати учнів і допомагати їм – матиме авторитет серед них. Спілкуватись з учнями необхідно на рівних, не робити ніякої різниці між дітьми, поважати кожного, вміння вислухати до кінця, не перебивати, старатись давати підказки для того, щоб учень, який збився, розказуючи вірш чи якесь визначення, міг продовжити розповідь. Педагогічне спілкування має бути щирим, доброзичливим, уважним. Вчитель має бути серйозним у вирішенні питань, і водночас мати почуття гумору, щоб підняти настрій.

Найважливішим засобом комунікації між педагогом та школярами є саме мова – цінний інструмент праці вчителя, який має безпосередній вплив на оточуючих. Мовна культура педагога має мати такі ознаки: логічність, ясність, яскравість, образність, емоційна виразність, правильна літературна вимова, вільне, чітка дикція, правильне використання пауз; взаємовідповідність між змістом і тоном, між словами, жестами та мімікою [2].

Для успішної професійної діяльності майбутнього вчителя необхідною є психологічна підготовка. Важливо орієнтуватись на дитину, щоб створювати умови для розвитку її особистості. Дитина не має боятися висловлювати свою думку, вона має себе комфортно почувати на уроках. Вчитель має заспокоїти, розрадити, створити максимально сприятливу атмосферу для висловлювання думок, поглядів учнів (наприклад, перед контрольною чи якимось виступом перед публікою). Також при спілкуванні з дітьми слід висловлювати і вчителю власні почуття та ідеї. Слід зазначити, що не буде зайвим зізнаватись у тому, якщо чогось вчитель не знає. Це не є негативом, не дискредитує вчителя, як фахівця. Навпаки, школа – це місце, де вчать як діти, так і вчителі, і з психологічної точки зору, на підсвідомому рівні виробиться впевненість у школяра, не буде страху допускати помилок.

Зараз, перебуваючи в умовах повномасштабної війни на території нашої країни, дуже важко як дітям, так і дорослим зберігати психологічну стійкість. Стрес, тривога, паніка, невизначеність у завтрашньому дні і ряд інших проблем унеможливує працювати так, як до війни. Найбільше потребують психологічної підтримки ті учні, які стали свідками тих жахливих подій на окупованих територіях, вони не відчувають себе у безпеці, втратили близьких людей. Тому завдання вчителів надавати моральну підтримку.

Не кожен дорослий може чітко передавати думку мовленнєвими засобами, а якщо ми маємо на увазі вчителя, то на нього покладена ще більша відповідальність, як доступно донести матеріал до учня, які слова підібрати, щоб вирішити конфліктну ситуацію, згладжуючи гострі кути чи навіть просто відповідати на питання, які цікавлять дитину. Відповідати слід чітко, лаконічно, відповідь на питання не має породжувати нових питань.

Вміння донести інформацію – це складова структури педагогічних здібностей. Крім цього необхідно розуміти дитину, уявляти себе на її місці (так буде простіше зрозуміти мотиви вчинків школяра), бачити в учневі рівноправну особистість, вміти знайти підхід до кожної дитини, і постійно розвивати себе, зокрема, і в комунікативній сфері.

Висновки. Комунікативна компетентність – основна ланка професійної компетентності майбутнього педагога, її основна складова. Педагог – це представник професії, де мовний етикет і культура мовлення та спілкування відіграє найбільш важливу роль. Педагоги, у яких ця культура перебуває на досить високому рівні та вирізняється з поміж інших людей, мають більше перспектив та сприятливих умов для професійного успіху. Якщо ми говоримо про вчителя, особливо про того, хто готується провести свій перший урок, то звісно, він має володіти здатністю взаємодіяти із учнями, батьками, колегами по роботі, вміти чітко і доступно пояснювати матеріал, зацікавити школярів до виконання різного роду завдань. Від того, наскільки компетентно побудовано спілкування вчителя з учнями залежить результативність його педагогічної діяльності в цілому: ступінь взаємовідносин учасників комунікації, задоволеність вчителя та учнів своєю працею, морально-психологічний клімат в учнівському колективі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Когут І.В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя: дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2015. 250 с.
2. Кравченко-Дзондза О. Формування комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення дисциплін філологічного циклу. *Молодь і ринок*. 2014. № 7. С. 98-102.
3. Максимова О.О. Комунікативна компетентність вчителя початкової школи. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. Дрогобич, 2016. № 5 (136). С.59-63.
4. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія]. Київ: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. 434 с.
5. Мимренко О. Розвиток комунікативної компетентності як складової професійного зростання педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Професійна педагогіка*. 2020. №1(21). С.107-115.